

Közép-európai közvélemény:

A fogyasztói árindex és a
reáljövedelmek lakossági megítélése
egyres közép-kelet-európai
országokban

A Central European Opinion Research Group
(CEORG) havi rendszeres közvéleménykutatása

2001 . december

CEORG – Central European Opinion Research Group

A Közép-Európai Közvéleménykutató Társulás (Central European Opinion Research Group, CEORG) három közép-kelet-európai ország, Csehország, Magyarország és Lengyelország egy-egy, társadalom- és közvéleménykutatással foglalkozó intézetének közös vállalkozása. A közös intézmény 1999. január 1. óta működik. Alapítói:

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění (Csehország)

TÁRKI – Társadalomkutatási Intézet Rt. (Magyarország)

CBOS – Centrum Badania Opinii Społecznej (Lengyelország)

Az együttműködés keretén belül minden hónapban egy, a három országban azonosan megfogalmazott, négy-öt kérdésből álló blokk kerül az Omnibusz kérdőívekre. A kérdések minden hónapban egyetlen témára vonatkoznak. A témák között találunk olyanokat, melyek periodikusan, féléves vagy éves gyakorisággal megkérdezésre kerülnek. Így félévente mindhárom országban, a felnőttkorú lakosságot reprezentáló minta tagjait arra kérjük, értékeljék saját anyagi helyzetüket és az ország gazdasági állapotát, illetve megkérdezzük őket várakozásaikról is ezen a két területen. Ezzel egyidőben azt is tudakoljuk, miként vélekednek saját országuk kormányának és az ellenzéknek a legutóbbi parlamenti választások óta eltelt időszakban kifejtett tevékenységéről, valamint a demokrácia állapotáról. Éves gyakorisággal érdeklődünk a három ország lakosainak a NATO-tagsággal és az európai uniós csatlakozással kapcsolatos véleményéről. A nem állandó kérdések között a legkülönbözőbb, a társadalomkutatás szempontjából releváns témakörök szerepelnek. Az ily módon rendelkezésre álló adatok alapján gyorsjelentések és publikációk készülnek.

Az adatfelvételről

Az adatfelvétel mindhárom országban személyes megkérdezés révén, az egyes országok felnőttkorú lakosságát nem, életkor, iskolai végzettség és lakóhely szerint reprezentáló mintán készül. A mintanagyság Csehországban 1000-, Magyarországon 1500-, Lengyelországban 1100 fős. Az adatok elemzéséből minden hónapban gyorsjelentés készül.

A fogyasztói árindex és a reáljövedelmek lakossági megítélése egyes közép-kelet-európai országokban

2001 decemberében négy közép-kelet európai országban, Magyarországon, Csehországban, Lengyelországban, illetve Szlovákiában, valamint egy kelet-európai államban, Oroszországban voltunk kíváncsiak arra, hogy az emberek hogyan észlelik infláció alakulását. Ezzel kapcsolatban három kérdést tettünk fel ugyanolyan módon az öt országban. Tavaly ilyenkor, azaz 2000 decemberében is ezt kérdeztük kutatásban részt vevő három ország – Csehország, Lengyelország és Magyarország – lakosaitól, így a két év azonos időszakának véleményeit össze tudjuk hasonlítani ezen országok esetében

A magyarok és a lengyelek többsége az elmúlt évben jelentősebb vagy kisebb mértékben reáljövedelem-csökkenést észlelt, a csehek inkább változatlanságot illetve kismértékű csökkenést érzékelnek. A vizsgálatban résztvevő öt ország közül a szlovákok érezték a legnagyobb arányban reáljövedelmük csökkenését, míg az oroszok között voltak a legnagyobb arányban a növekedést vagy változatlanságot észlelők. Ezzel összhangban a jövőbeni reáljövedelem-változás kérdésében az oroszok a legoptimistábbak, és e tekintetben a szlovákok – a magyarokkal és a lengyelekkel hasonló arányban – a legpesszimistábbak.

Először azt kérdeztük mindenkitől, hogy a háztartás jelenlegi jövedelméből mennyi árut tudna vásárolni az egy évvel ezelőttihez viszonyítva. A három állandó ország (Magyarország, Csehország és Lengyelország, ld. 1. táblázat) összehasonlítása alapján – ahogy tavaly ilyenkor is – az eredmények azt mutatják, hogy a lakosság többsége (Csehország kivételével) reáljövedelem-csökkenést érzékelt. A csehek 38%-a szerint ma ugyanannyit tudnának vásárolni, mint egy évvel korábban, 13%-uk pedig annál többet. Csak 45%-uk válaszolta azt, hogy a háztartásának jövedelme ma kevesebb áru megvásárlására lenne elegendő, mint egy évvel korábban. Ezzel szemben különösen a lengyelek érzékelték a reáljövedelmek csökkenését. 36%-uk szerint a háztartás jelenlegi jövedelme valamivel kevesebbet, 38%-uk szerint sokkal kevesebbet ér, mint tavaly év végén, bár ez utóbbi csoport, a nagyon pesszimisták csoportja 6%-kal csökkent egy év alatt. A lengyel adatok szerint csak a lakosság 21%-a nem számolt be reáljövedelem-csökkenésről, de itt is változás történt: a tavalyi 16%-kal szemben 2001 decemberében 5%-kal többen sorolhatók ebbe a véleménycsoportba. A lengyelek tehát kissé optimistábbak lettek, de még így is ők a leginkább borúlátók a három ország közül.

2000 és 2001 decemberében egyaránt a magyarok közel fele, 44%-a válaszolta azt, hogy a háztartás jövedelme reálértékben valamelyest csökkent, egyötödük (tavaly még egynegyedük) szerint viszont ez a csökkenés jelentős volt. 20%-ról 22%-ra változott azok aránya, akik szerint jövedelmi pozícióik nem változtak, 9% helyett pedig már 12% viszont reáljövedelem-növekedésről számolt be. Reáljövedelmük növekedését elsősorban a megyeszékhelyen élők, a közép- és felsőfokú végzettségűek, a fiatalok (18–29 évesek) észlelték, szemben a vidéki (nem megyeszékhely) városok lakóival, a szakmunkásképzőt és legfeljebb általános iskolát végzettekkel, a középkorúakkal és az idősökkel, akik viszont csökkenésről számoltak be.

Ugyanerre a kérdésre válaszoltak az Oroszország felnőtt lakosságát reprezentáló orosz (mintanagyság: N=1600) és a szlovák (N=1078) megkérdezettek is, de ezeket az adatokat nem szerepeltettük a táblázatban, mivel tavalyiakkal nem rendelkezünk e két országból. Mégis igen fontosak ezek, hiszen az oroszok a legelégedettebbek reáljövedelmük változásával: 3%-uk szerint sokkal többet, 16%-uk szerint valamivel többet, 39%-uk szerint ugyanannyit tudnak majd vásárolni, mint tavaly. A reáljövedelmük kisebb mértékű csökkenését észlelők 24%-os aránya a többi ország közül a legalacsonyabb, a 16%-nyi

legpesszimistább tábornál pedig csak a lengyeleknél találhatóak nagyobb arányban válaszolók ebben a kategóriában.

Ennek ellentéte igaz a szlovák helyzetre: Szlovákiában legnagyobb ugyanis a jövedelem reálértékének csökkenését észlelők aránya: 38%-uk szerint sokkal kevesebbet, 30%-uk szerint pedig valamivel kevesebbet tudtak vásárolni az egy évvel ezelőttihez képest. Nem észlelt változást 24%, míg a reálérték növekedését csupán 1%-nyian tartják jelentősnek és 4%-nyian alacsonyabb fokúnak.

1. táblázat

Az egy évvel ezelőttivel összehasonlítva a háztartás mostani jövedelméből mennyit tudna vásárolni? (az összes válaszadó %-ában)

	Magyarország		Csehország		Lengyelország		Oroszország	Szlovákia
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2001	2001
Sokkal többet	1	0	2	2	1	1	3	1
Valamivel többet	9	12	10	11	5	5	16	4
Ugyanannyit	20	22	42	38	10	15	39	24
Valamivel kevesebbet	44	44	32	35	36	36	24	30
Sokkal kevesebbet	24	21	11	10	44	38	16	38
Nem tudja	2	1	3	4	4	4	3	3
Összesen	100	100	100	100	100	100	100	100
N=	1521	1506	2079	1179	1087	960	1600	1078

Ezt követően megadtuk az infláció definícióját (hogyminden megkérdezett biztosan ugyanazt érte alatta), majd arról érdeklődtünk, hogy az öt ország polgárai szerint az éves infláció elfogadható vagy elfogadhatatlan nagyságú volt-e. A magyarok nagyon határozottan állást foglaltak mindkét évben ebben a kérdésben, a „nem tudom megítélni” válaszok aránya ugyanis csak 10–11% volt. A lakosság 38%-a elfogadhatónak, fele viszont elfogadhatatlannak tartotta a 2001. évi infláció mértékét. Az elégedetlenek aránya 9%-kal csökkent, míg az elégedetteké 8%-kal nőtt. A többi országban a válaszadók között lényegesen magasabb volt a bizonytalanok aránya. Így Lengyelországban a megkérdezettek 42%-a nem tudta megítélni, hogy az éves infláció mértéke elfogadható-e számára vagy sem. A lengyelek 29–29%-a ítélte elfogadhatónak illetve elfogadhatatlannak a fogyasztói árindex nagyságát. Tavalyhoz képest kétszeresére nőtt az elfogadók aránya, az elégedetleneké pedig 13%-kal csökkent, ugyanakkor már minden negyedik válaszadó tartozik a „nem tudja megítélni” kategóriába. A csehek között a magyarokéhoz hasonlóan magas, 40%-os volt azok aránya, akik az infláció mértékét elfogadhatónak tartották, míg 36% attitűdje ellentétes ezzel. 2000 decemberében 6%-kal kevesebben tartották elfogadhatatlannak az inflációt, azaz az elégedetlenség mértéke kissé nőtt Csehországban.

Bár az oroszoknál tapasztaltuk a legnagyobb elégedettséget a reáljövedelem vásárlóértékének növekedése miatt, mégis viszonylag magas, 48%-os az elégedetlenek aránya a 33%-nyi elégedettel szemben, a válaszhiány mértéke pedig 19%-os. A szlovákoknál található pillanatnyilag a legnagyobb elégedetlen tábor: 63%-nyian elfogadhatatlannak tartják az inflációt, és csak 16% – az összes ország közül a legkevesebben – fogadják el azt. Szlovákiában 21%-nyian nem tudták megítélni és minősíteni az infláció nagyságát.

2. táblázat
Ebben az évben az infláció...
 (az összes megkérdezett %-ában)

	Magyarország		Csehország		Lengyelország		Oroszország	Szlovákia
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2001	2001
elfogadható nagyságú	30	38	41	40	15	29	33	16
elfogadhatatlan nagyságú	60	51	30	36	52	29	48	63
Nem tudja megítélni	10	11	29	25	33	42	19	21
Összesen	100	100	100	100	100	100	100	100
N=	1521	1506	2079	1179	1087	960	1600	1078

Végezetül arra kértük a válaszadókat, hogy becsüljék meg a jövő évi infláció mértékét. A becslés során nem számszerű válaszokat vártunk, hanem azt kérdeztük, véleményük szerint egy év múlva ugyanazért az összegért mennyi terméket tudnának vásárolni.

Mindegyik ország esetében egyértelmű, hogy a lakosság döntő többsége a fogyasztói árak növekedésére, tehát arra számít, hogy egy év múlva ugyanakkora összegért kevesebb terméket tud majd vásárolni és ez minden bizonnyal így is fog majd történni. Éppen ezért az igazán lényeges adat számunkra azok aránya, akik szerint egy év múlva sokkal kevesebbet tudnak majd vásárolni ugyanazért az összegért. Lengyelországban 15 százalékponttal csökkent ezek aránya, így 2001 decemberében 32%-nyian tartoznak a legpesszimistábbak közé, de még így is itt a legmagasabb ezen válaszolók aránya a három ország közül. Csehországban tovább csökkent azok aránya, akik szerint sokkal kevesebbet ér majd ugyanaz az összeg egy év múlva, így továbbra is itt a legalacsonyabb, 20% a nagyon pesszimisták aránya. Magyarországon hasonló várakozásokkal a lakosság 25%-a néz a 2002. év elé, és ez 9 százalékponttal kevesebb a tavalyi értéknél. Az összességében pesszimisták aránya azonban csak 4%-kal csökkent tavalyhoz képest, és ez a deficit a kissé pesszimisták és az optimisták táborában jelenik meg növekményként.

Oroszországban 7% szerint sokkal többet, 31% szerint pedig (majdnem) ugyanannyi terméket lehet vásárolni ugyanazért az összegért, a kissé pesszimisták 21%-nyian, a nagyon borúlátók 21%-nyian vannak, emellett további 20% a válaszhiány mértéke. Ezzel a megoszlással nemcsak az egy évvel ezelőtti állapothoz viszonyítva, de a jövő év távlatában is az oroszok mutatkoznak a leginkább optimistának az infláció tekintetében. A szlovákok továbbra is ennek ellentétéként a legpesszimistábbak: 1% számít csak jóval több, 10% pedig ugyanannyi vagy majdnem ugyanannyi termék vásárlására számít azonos összegből jövő ilyenkor, ugyanakkor 32% kissé, 45% pedig nagyon pesszimista.

3. táblázat
Ön mit gondol, egy év múlva mennyi terméket tud vásárolni
ugyanazért az összegért, mint most?
 (az összes megkérdezett %-ában)

	Magyarország		Csehország		Lengyelország		Oroszország	Szlovákia
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2001	2001
Több terméket	1	1	1	2	1	1	7	1
Ugyanannyi vagy majdnem ugyanannyi terméket	9	13	25	29	5	11	31	10
Valamivel kevesebb terméket	52	57	41	40	38	46	22	32
Sokkal kevesebb terméket	34	25	23	20	47	32	21	45
Nem tudja	4	5	10	10	9	10	20	12
Összesen	100	100	100	100	100	100	100	100
N=	1521	1506	2079	1179	1087	960	1600	1078